Делех Богдан Анатолійович
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: Чернишова Анна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІДРОДЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ВАРАШ, РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Актуальність. Україна – велика та могутня держава в центрі Європи, яка за тривалий час свого існування збагатила мистецько-культурними традиціями світову та європейську культури. Починаючи з 2014 року, українці активно боронять територіальні кордони своєї держави, які нині хоче присвоїти російська федерація. 24 лютого 2022 року українці пережили велике повномасштабне вторгнення російської федерації на території України, метою якого є знищення українців, їхньої історії, культури, мистецтва, мови тощо. Не втрачаючи власної віри, сили, духу мужній український народ вірить у могутність української держави. У складні часи, які нині переживають українці вагомим фактором розголосу про український народ та його ідентичність є мистецтво та культура, завдяки яким ми змогли у перші хвилини війни донести світовій спільноті про свою унікальність та неповторність, а також показати, що українське мистецтво є особливим, а культура в яскравій палітрі звичаїв, норм, традицій та цінностей втілює ментальні риси українського народу: емоційність, ліричність, героїзм, життєвий оптимізм, гумор, естетичне світосприйняття. На прикладі міста Вараша (Рівненська область) ми проаналізували як місцеві громадяни відроджують і популяризують культурно-мистецькі традиції, звичаї у межах громади.

Наразі є укладені різні наукові видання, які описують культурні традиції українців, але в умовах російсько-української війни українська культура переживає справжній Ренесанс і потребує ґрунтовного вивчення та опису, спираючись на нові дослідження.

Метою статті є висвітлення культурно-мистецьких традицій, які відроджуються і популяризуються у місті Вараш (Рівненська область) в межах громади.

Виклад основного матеріалу. Протягом своєї багатовікової історії українська держава постійно виборювала свою незалежність та цілісність перебуваючи під гнітом монголо-татарської навали, орди, російської імперії, Радянського Союзу і нині знову російської федерації. Незважаючи на постійні перепони, а також знищення українського люду, українці попри все зберегли до нашого часу власну ідентичність, яку упродовж віків втілювали у культурно-мистецьких традиціях.

Повсякденне життя українського народу, а також різного роду святкування часто супроводжувалися цікавими звичаями, які пройшли через століття. Ми знаємо про чудові святкування Різдва, Масляної, Великодня і Івана Купала, але мало відомо про те, як росія у ХХ столітті навіювала нам власну пропаганду та ідеологію щодо святкування цих події [2].

До прикладу, російські фейки щодо святкування Різдва. Інтернетом зараз ширяться повідомлення про те, що православні християни повинні відзначати Різдво та інші церковні свята за старим юліанським календарем, а святкування за іншими – не є «канонічним». Аргументують цей заклик автори повідомлень тим, що всі біблійні події трапилися саме за старим стилем, а також, що всесвітні центри православної віри, такі як Єрусалим та гора Афон, відзначають Різдво саме 7 січня, а не 25 грудня. Російська православна церква, яка підпорядкувала собі українську, відмовилася приймати новий стиль, а продовжила жити за старим. З приходом до влади на росії більшовиків, був змінений календар з юліанського на григоріанський. Проте церква виступала певний час проти більшовиків, тому продовжила “жити” за юліанським календарем. Тобто уся країна перейшла на григоріанський календар, а церква продовжила відзначати свята за юліанським. Відповідно, якщо відзначати Різдво 7 січня, тоді Новий рік випадає на 14 січня (наш Старий Новий рік). За юліанським же календарем Різдво відзначається 25 грудня, а Новий рік 1 січня [4].

Аналогічна історія в Радянському Союзі була із Святим Миколаєм, якого замінили на «совкового» Діда Мороза. Чому Дід Мороз був потрібен комуністам за словами українського етнографа Андрія Темченка: «Для нас головне, хто має приносити подарунки для дітей. У нас це завжди був Святий Миколай. Санта Клаус – це теж Святий Миколай, лише англійською мовою. Це історичний персонаж. Легенди переповідають, що він дійсно цим займався. Є багато фільмів і книжок про нього. Радянська влада не могла придумати нічого нового, святого Миколая вони заборонили, Новий рік заборонили, ялинку заборонили». Однак потім

радянські діячі зрозуміли, що народ без свята не може і тоді «воскресили» Новий рік і винайшли нових персонажів, додав він: «Замість Миколая. Це був дід Мороз, який копіював його за формою, але по змісту він був зовсім інший» [3].

Так само було і з кулінарними стравами, всі ми знаємо про радянське олів'є, шубу, вінегрет, батон з цукром, але мало хто знає про українську шпундру, верещаку, борщ, сичики, пундики, капусняк, куліш, таратуту тощо.

В час російсько-української війни коли Україна виборює свою незалежність та територіальну цілісність, українці відроджують свої культурні традиції, звичаї та норми, а також популяризують їх світовій спільноті. Прикладом еклектичної популяризації є місто Вараш у Рівненській області, у якому нині проводяться ряд культурно-мистецьких заходів задля популяризації власне автентичних традицій українців.

Як пише директорка Департаменту культури, туризму, молоді та спорту Вараської міської ради Наталія Петрович у своєму дописі в мережі Facebook: «Культура – це не про розваги. Це важлива сторона нашої ідентичності. Культура – це те, що нас об'єднує, дає сили для боротьби. Бо ми знаємо, за що боремося. Ця війна – це війна насамперед за ідентичність, за право бути українцями на своїй землі. Цінуймо і бережімо своє!» [1].

Вараська громада визнана носієм традиції наряджання могильних хрестів на Рівненському Поліссі, яка увійшла до національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини згідно наказу Міністерства культури та інформаційної політики № 234 від 04.05.2023 року. В місцевому переліку НКС наявні елементи: весільні гільця-шишки, вироби з коріння сосни, мацик (каврук, кендюх), пироги з бобом та чорницями, східні млинці, кльоцки [1].

Саме Вараська громада під керівництвом Наталії Петрович отримала сертифікат амбасадора громад «HATA HUB» програми для культурних активістів громад, які розуміють важливість поширення інформації про збереження культурної спадщини у своїх спільнотах та готові стати на чолі цього процесу [1].

20 вересня 2024 року у місті Вараш відбулася презентація проєкту «Рівненщина на смак», головна мета якого – згуртовування громад навколо культурних цінностей, виявлення унікальних особливостей та популяризація народного мистецтва краю. Присутні обговорили нагальні та проблемні питання щодо роботи з виявлення та збереження пам'яток культури, цифровізації пам'яток, а також мали змогу ознайомитися із виставкою робіт митців Вараської громади: старовинним вишитим одягом, прикрасами, картинами, ляльками-мотанками, фігурами, вирізаними із дерева, крапковим розписом на посуді тощо. До слова, у залі були присутні вишиті роботи одного із загиблих Героїв – Тараса Бойчука, котрий вишивав, як тільки траплялася вільна хвилина, в окопах [5].

А вже 14 листопада 2024 року у місті Вараш провели благодійне весільно-театралізоване дійство «Розділимо коровай на хорошу днину», організоване народним аматорським хоровий колектив «Передзвін» Центру дозвілля міста Вараш. Захід мав на меті відновити та популяризувати весільну спадщину Вараської громади. Запрошені гості поринули у справжню атмосферу народного свята: церемонія з короваєм, що супроводжувалася піснями, обрядовими побажаннями та веселими танцями. Залучення гостей і символічні подарунки з побажаннями добробуту, щастя та здоров'я для молодят. Присутні також мали можливість почути традиційні весільні ладканки та переглянути театралізовану сценку. Супроводжувалося дійство під акомпанемент музикантів та загального радісного співу [5].

Висновок. Отже, відродження та популяризація культурно-мистецьких традицій українців в умовах російсько-української війни займає вагому роль у становленні цілісної, незалежної та демократичної держави, адже українці протягом своєї історії викривлено сприймали власні культурні надбання. У XXI столітті в час панування діджиталізації та новітніх технологій це можна виправити шляхом подолання масової російської пропагади та популяризації власне автентичних обрядів.

Джерела.

1. Наталія Петрович. Профіль у FB. URL: https://www.facebook.com/profile.php?id=100001536628948
2. Культура і традиції. URL: https://lyubosvit.com.ua/ua/culture-and-history/
3. Чому Дід Мороз – це радянщина: черкаський етнограф розповів про традиції. Суспільне Черкаси. URL: https://suspilne.media/cherkasy/352900-comu-did-moroz-ce-radansina-cerkaskij-etnograf-rozpoviv-pro-tradicii/
4. Фейки про святкування Різдва, бої під Бахмутом та законопроєкт про відключення мобільного зв'язку: підбірка тижня. Місцеві новини. URL: https://ye.ua/syspilstvo/61851_Feyki_pro_svyatkuvannya_Rizdva_boyi_pid_Bahmutom_ta_zakonoproyekt_pro_vidklyichennya_mobilnogo_zv_yazku__pidbirka_tizhnya.html
5. Вараська міська рада. Профіль у FB. URL: https://www.facebook.com/varashrada